

Hjemmefrontens «Tulleemor»

SØRUM: Marie Borge (77) hadde en ceber adresse under krigen: Drammensveien 1. Den unge sekretæren bodde hos sin onkel som var vaktmester på Slottet. Marie ble tidlig rekruttert som kurér for Hjemmefronten. I 1945 var hun stenograf under avhørene av Vidkun Quisling. *D. Y. M. M.*

Jeg kom til Oslo i 1934 for å gå på middelskolen og fikk bo hos min onkel Paul Iversen, forteller Marie Borge. – Onkel var vaktmester på Slottet med leilighet i østfløyen. Jeg kom egentlig fra Sørum, der min far hadde vært lærer. Han overtok senere en stilling i Eidskog.

– Etter skolegang ble jeg ansatt i Statens Kornforretning. Jeg bodde imidlertid fortsatt på Slottet da krigen brøt ut 9. april 1940. Regjeringen og kongefamilien evakuerte tidlig om morgenen.

– Etter hvert flyttet Vidkun Quisling og hans folk inn på Slottet, som ble tatt i bruk som kontorer. Jeg for min del kom i kontakt med Hjemmefronten via Statens Kornforretning. Der i huset var det en kjerne av motstandsfolk som arbeidet tett og nært sammen. Siden jeg behersket stenografi, ble jeg satt til å notere ned og skrive ut radiomeldinger fra London. Jeg satt til og med på forverret til kontorsjefen og skrev illegale meldinger på skrivemaskin med mange gjennomslagsark.

– Bare en eneste gang dukket det opp tyskere og nazister på kontoret. Jeg tok alle papirene i maskinen og gikk inn til kontorsjefen. Dette var avtalt på forhånd. Han overtok papirene og forsvant på et plutselig berammet møte.

Kurér med brev og aviser

– Min jobb ellers var å levere hemmelige brev og meldinger som kom fra Stockholm til ulike adresser i Oslo. Dette ble gjort via andre kurierer som jeg møtte på forskjellige steder i byen. Sikkerheten vår var stikkord, litt forskjellige fra hver gang. Dessuten arbeidet jeg med illegale aviser og radiosendinger til London. Selve senderen var skjult i en kjeller på Oslos vestkant.

Mens vi sendte til London, gikk våre folk i gatene omkring for å sjekke at det ikke ble storrazzia.

– Ofte hadde jeg med meg farlig materiale hjem til vaktmesterleiligheten på Slottet. Unge hirdgutter satt vakt ved inngangen og da jeg hadde passerseddel utstedt av selve kanselliet, noe alle som bodde på Slottet måtte ha, ble jeg aldri kontrollert. Kurérposten skjulte jeg under en planke i loftsgulvet. I vestfløyen hadde «ministerpresident» Quisling sine kontorer og sin stab. Det gikk bra hver gang.

– Var du aldri redd i disse årene?

– Nei, jeg var ikke det. Jeg syntes jeg bare gjorde en jobb. Men jeg var jo fullt klar over konsekvensene dersom jeg ble tatt. Når vi satt ved radiosenderen i kjelleren, hadde vi alltid en håndgranat liggende klar på bor-

det. Vi ville selge oss så dyrt som mulig.

Stenograf under landssvikoppjøret

– Men så kom omsider freden 8. mai 1945. Den dagen var en liten gruppe av oss samlet til et møte hjemme hos en bror av biskop Berggrav i en leilighet i Oslo.

Mens vi satt i møtet, fikk vi beskjed om kapitulasjonen og det var ned en underlig god følelse vi heiste flagget fra verandaangengen den dagen.

Jeg var den eneste jenta og syntes det var litt rart. Vi hadde operert med dekknavn under hele krigen, slik at vi skulle vite minst om hverandre. Mitt navn var «Tulleemor».

– Jeg ble litt senere spurt om jeg kunne tenke meg å arbeide som stenograf og sekretær for den landsvikavdelingen som nå var under oppbygging i politiet. På den måten kom jeg til å arbeide for daværende politiinspektør Simon Østmo i den avdelingen som etterforsket Vidkun Quisling og hans ministre. Østmo var opprinnelig fra Elverum og var kjent som en fremragende politimann. Senere ble han politimester på Lillehammer.

– Østmo ledet selv avhørene av Quisling, som da satt fengslet i Møllergata 19. Jeg var med som stenograf. Under det første avhøret skjønte vi at Quisling var svært nervøs. Han klarte ikke å sitte stille et øyeblikk og beveget seg rundt på stolen. Trolig fryktet han at han ville få samme behandling i fengslet som de patriotene tyskerne og nazistene hadde arrestert under krigen.

– Simon Østmo måtte derfor be ham roe seg. Han sa også at vi ikke på noen måte var ute etter å pine ham. Det hjalp for Quisling. Han slappet av etter hvert.

PÅ SLOTTET: Marie Borge bodde under hele krigen hos en onkel som var vaktmester på Slottet. Rett forbi hirdvaktene bar Marie sin veske som til tider inneholdt både illegale meldinger og aviser fra motstandsbevegelsen.

– Avhøret varte ca. tre timer. Noen ganger tok vi et nytt avhør om ettermiddagen.

– Angret ikke

– Forsto Quisling under avhørene hvordan dette kunne komme til å gå?

– Nei. Han var martyr og og idealist og mente dessuten han bare hadde handlet til landets beste under krigen. Han angret ingen verdens ting.

– Hva var ditt inntrykk av ham under avhørene?

– Jeg syntes han var en ynkelig figur. Han vred seg unna med mange unnskyldninger når vi kom inn på alvorlige saker under krigen. Men Østmo hadde en egen evne til å se tvers gjennom dem han snakket med og lot seg ikke affisere av noe. Han fortalte forresten Quisling at jeg hadde bodd i en sidefløy på Slottet under hele krigen. Det overrasket åpenbart Quisling, det så jeg på ansiktsuttrykket.

Det ble mange og lange avhør for Marie Borge og Simon Østmo, både av Quisling og av hans «ministere» under krigen. 20. august 1945 ble imidlertid straffesaken mot Vidkun Quisling innledet i lagmannsretten. 10. september avsa retten dødsdommen.

Stadfestet

13. oktober stadfestet Høyesterett dødsdommen over Vidkun Quisling. Ti dager senere ble Maria Quislings søknad om benådning for sin mann avslått i statråd. Det ble bestemt at henrettelsen skulle finne sted samme natt.

– Politispektør Østmo og jeg ble gitt i oppdrag å meddele Quisling at benådningssøknaden var avslått, forteller Marie Borge. – Quisling ble blek og sto stille uten å si noe. På mange måter en uvirkelig situasjon. Så tok han oss til slutt i hånda og takket for redelig behandling. Ute i fengselskorridoren så vi Maria Quisling stå gråtende ved et vindu. *F. E. E.*

Klokka 02.40 natt til 24. oktober smalt 10 skudd på Akershus festning. Quisling-epoken var brakt til avslutning.

For Marie Borge derimot var dette bare en av mange hendelser i etterkrigsårene. Hun deltok i avhør av en rekke landssvikere, blant annet Albert Wiljam Hage-lin, en av Quislings nærmeste fortrolige. – Han var antakelig den verste av alle. Jeg frøs på ryggen når den mannen kom inn i rommet, minnes hun.

Senere fortsatte Marie Borge i politiet til hun gikk av for aldersgrensen. I dag utgir den 77 år gamle Sørum-kvinnen et lite stykke Norges-historie med sin glitrende hukommelse og mange minner om det som skjedde under krigens mørke år.

Av Knut A. Nadheim og Hans-Chr. Jørgensen (foto)